

Østfold Botaniske Forening – ekskursjoner 2000

28. mai til Søndre Jeløy, Moss

Denne turen var en fellestur for Østfold Botaniske Forening, NOF avd. Østfold, Østfold Entomologiske Forening og Fredrikstad Soppforening hvor også ikke-medlemmer av foreningene var invitert gjennom annonse i Moss Dagblad og Moss Avis. Det møtte ca. 50 personer i lettskyet oppholdsvær med frisk bris fra sør.

Lennart Fløseth ga en kort innføring i landskapet på Søndre Jeløy ved modellen av landskapsvernområdet i Naturhuset på Alby før vi gikk ut.

Ved Alby ble noen vinbergsnegler demonstrert imellom den forvillede hageplanten giftbær *Scopolia carniolica* før vi gikk på sandstranden i Reierbukta. Her ble faktorer som skaper forskjeller mellom sandstrand og rullesteinstrand (sett på avstand) sett og omtalt.

Fra Reierbukta gikk ferden videre til Reieråsen hvor vi så på tørrbakkevegetasjon med bl.a. flekkmure *Potentilla crantzii* ved foten av åsen. I vestskråningen av åsen gikk vi inn i skog med mye edelløvtrær i blokk-/rasmark. Her ble noen 1000 år gamle brenningshuler studert under et tak av edelløvtrær. Brenningshulene viser havets nivå i en periode etter siste istid (ca. 30 m. over dagens havnivå). I denne åsen står det en flerstammet kjempelind som sies å være Jeløyas mest fotograferte tre. Denne "skulpturen" har stått der i flere hundre år. Det ble poengtert den viktige funksjonen slike gamle kjempetrær har for biomangfoldet.

Over Albyjordene og fram til Reierdammene så vi på noen vipper som lå på reir. I dammene ble noen en stokkandmor med flere kyllinger sett. Vi avsluttet turen i Grønliparken, en park som vi kan si at naturen selv er i ferd med å overta helt.

De som gikk for å samle sopp kunne rapportere om vårfagerhatt mellom fiskerhytta og Bredebukt.

Bjørn Petter Løfall

3. juni til Nordre Sandøy, Hvaler

Vi var 12 personer med på årets Hvalerekskursjon til Nordre Sandøy. Denne fullstendig bilfrie øya er drøye 2,5 km² stor, og er den mest kupert av alle øyene i Hvaler. Vi konsentrerte oss særlig om søndre del av øya.

På grasbakkene nord for fergeleiet snublet vi over en fin bestand av musekløver *Trifolium dubium*. Den fant vi også igjen senere på dagen ved den nordre Sanne-gården. Rundt Sanne-gårdene vokser en god del blankstorkenebb *Geranium lucidum*, en art som finnes flere steder på øya. Dessverre greide vi ikke å gjenfinne sprikesøtgras *Glyceria notata*, som ble observert her i 1991 og 1992.

I fuktige partier ved skjellsandavsetningen midt på Hollungen fant vi en del gulstarr *Carex flava* og trolig hybridene mellom åkersnelle og myrsnelle *Equisetum arvense x palustre*.

Etter en kort lunsjpause på skjellsanda fortsatte vi turen langs stranda rundt Hollungen, der vi passerte store mengder strandflatbelg *Lathyrus japonicus*. Ved Gifterholmen fant vi en liten bestand med gåsefot *Asperugo procumbens*, en art som vi tydeligvis finner på alle forsommer-ekskursjonene til Hvaler. Ved Koven fikk vi se forvillet revebjelle *Digitalis purpurea*, en liten bestand med lundhengeaks *Melica uniflora* (som har flere spredte forekomster på søndre del av øya), hundetunge *Cynoglossum officinale* og kvastveve *Hieracium cymosum*.

Turen gikk videre langs veien mot Makø, gjennom frodige lauvskoger og gjengroingskratt, som i de senere år delvis er rydda for sauebeite. På en større skjellsandavsetning vest for Tresvika lette vi forgjeves etter flueblom *Ophrys insectifera*, som skal ha vokst her for 50 år siden. Ved Tresvika fikk vi se norsk asal *Sorbus norvegica*, strandgroblad *Plantago major* ssp. *intermedia* og småsivaks *Eleocharis quinqueflora*.

Mellom Tresvika og Teseren besøkte vi en lokalitet for engklokke *Campanula patula*, og kunne konstatere at den fremdeles finnes i noen få eksemplarer i en lysning i skogen på østre side av veien. Dagens beste funn gjorde vi imidlertid noen meter unna på den andre siden av veien. Tre blomstrende eksemplarer av fuglerede *Neottia nidus-avis* (ny for Hvaler), og en vinterstander fra i fjor, bekrefter regelen som sier at du (nesten) alltid finner noe nytt og spennende på Hvaler om du har tid til å botanisere noen timer, selv om du trækker i fotefar du før har gått og mange andre botanikere før deg.

Et godt eksempel på det opplevde jeg på Sandholmen sør for Utgårdskilen på Vesterøy noen dager før denne ekskursjonen da jeg bokstavelig talt nærmest trakk på fem små eksemplarer av dvergmarinøkkel *Botrychium simplex*. Selvfølgelig ville nesten hele ekskursjonsfølget være med og se på denne sjeldne godbiten. Etter fergeturen fra Makø til Skjærhalden tok vi turen ut dit og talte ca. 20 eksemplarer på en liten kvadratmeter.

Gunnar Engan

18. juni til Kastdalen, Askim

Det var 5 personer som møtte ved Askim kirke. Deretter reiste vi til Kastdalen, ett sted som grenser til Glomma. Her er både skog og gjengroende beitemark i ravinelandskap. Formålet med turen var å samle flest mulig nye plantearter for Askim. Vi forsøkte derfor å oppsøke mange ulike biotoper.

De beste funn på turen var lakrismjelt *Astragalus glycyphyllos* på tre forskjellige plasser langs Glomma, trollbær vanlig i ravineskogene, samt grov nattfiol *Platanthera chlorantha* i hestebeite ved den søndre Kastdalgården.

Det ble notert 157 arter på turen. Det var en hyggelig tur som varte i 5 timer.

Solveig Vatne Gustavsen

21. juni til Trøgstad Fort, Trøgstad

Turen var lagt til Trøgstad Fort og formålet var å dokumentere arter som tidligere ikke var samlet i Trøgstad kommune. Området ligger på en åsrygg sydøst for Skjønhaug sentrum (kommunesenteret) og høyden over havet går opp til 271 m. Det finnes en del gammel skog i de lavere deler i øst, mens de høyeste partiene, som før var åpent, nå gror til med blandingsskog og kratt.

På tross av at området ser stenet og karrig ut er det påfallende mye blåveis *Hepatica nobilis* i sydhellingene. Dessuten en liten bestand med lakrismjelt *Astragalus glycyphyllos*. Store mengder med liljekonvall *Convallaria majalis*, med innslag av kantkonvall *Polygonatum odoratum* finnes over det meste av fortet. I området er det i nyere tid funnet olavstake *Moneses uniflora*, krattfiol *Viola mirabilis* og vårerteknapp *Lathyrus vernus*, men ble ikke gjenfunnet på denne turen. Etter en dag med ekstremt kraftige haglebyger var ikke turforholdene av de beste. En kraftig byge satte stopper for ekskursjonen etter to timer.

Det ble notert 110 arter og samlet noen planter som ikke var belagt fra Trøgstad tidligere. Det deltok 3 personer på turen inkludert turlederen.

Nils Orderud

28. juni til Svartedal, Skiptvet

Formålet med denne turen var bl.a. å dokumentere arter som ennå ikke var det fra Skiptvet og forsøke å rekke to lokaliteter. Det ble bare med den ene lokaliteten og grunneierens interesse førte til at turen ikke ble samleturen som tenkt.

Svartedal er nylig overtatt av en ung familie og det drives slått på det mange vil kalle på gammelt vis med bl.a. hesjer. Hesjer er blitt et sjeldent syn i Østfoldlandskapet, men du verden så mye triveligere enn de hvite rundballene som har preget bondens landskap i den nye tiden. Eierne holder geiter og driver økologisk drift.

Imidlertid har tidligere eiere gjødslet enger både med natur- og kunstgjødsel slik at det var lite spennende planter og finne i dem. En dam i utkanten av gårdstunet ble vanlige arter som mannosøtgras *Glyceria fluitans*, gråstarr *Carex canescens* og trådsiv *Juncus filiformis* sett. Nord og vest for gårdstunet fantes det en del blåbringebærkratt *Rubus caesius*, en art som er heller uvanlig i indre Østfold.

Vi forflyttet oss ned fra gården ned noen bratte bergskråninger gjennom et lite skogholt med skogsvinerot *Stachys sylvatica* og i kanten av denne hageplanter som en hytteeier i nærheten hadde plantet. Derfra gjennom en gjengroende eng, men som det nå var gjenopptatt slått på av grunneieren på Svartedal. På noen tørrbakker ved Glomma ble firfrøvikke *Vicia tetrasperma*, bitterbergknapp *Sedum acre* og flerårsknavel *Scleranthus perennis* samlet. På dette stedet finnes det bare mindre flekker med flommarksenger som er vanligere andre steder langs Glomma. Et par uker tidligere ble myrstjerneblom *Stellaria palustris* funnet på en av disse småflekkeene, men ble dessverre ikke gjenfunnet på turen. I nærheten, litt høyere oppe ble imidlertid de to eksemplarene med ballblom *Trollius europaeus* gjenfunnet.

Fra Glomma gikk opp gjennom en ravine med mye bregner i feltsjiktet og med spredte forekomster av edelløvtrær. Det mest interessante var en liten forekomst med ballblom.

12 deltagere møtte frem til en lett overskyet og behagelig ekskursjonsvår.

Bjørn Petter Løfall

25. august: Ferskvannstur langs Vestvannets sørøstre deler, Sarpsborg

De store innsjøene i Østfold har en spennende botanikk, både langs kantene og på mudderbunnen der den ennå finnes. Dessverre har mange av kantene vokst igjen med grove vannkantplanter slik at det blir stadig vanskeligere for mudderplanter som trenger lys

å klare seg. Langs kantene av Vestvannet finnes mye skog ned til vannet som langt på vei skygger ut mye av brutalvegetasjonen. Vi stilte med kanoer fra Tomb Jordbruksskole denne dagen for å se nærmere på mudderplanter og annen vegetasjon fra vannsiden. Vi påviste de fleste av forventet artsinventar som korsevjeblom *Elatine hydropiper*, trefelt evjeblom *Elatine triandra*, firling *Crassula aquatica* i store mengder, hornblad *Ceratophyllum demersum* og sylblad *Subularia aquatica*. I vannkanten fant vi smålirekne *Polygonum minus* innimellom store bestander kvass-starr *Carex acuta* som er den dominerende vannkantplante langs Vestvannets bredder. Ellers fant vi igjen bra mengder bleikfiol *Viola persicifolia* på en odde sammen med krysningen mellom denne og engfiol *V. canina*. Bestanden var nok litt langt kommet for fotografering, men den representerer den største bestanden av arten i fylket. Den er også nasjonalt rødlistet. Ellers kom mørket på oss slik at vi ikke fikk undersøkt særlig mange av øyene i Vestvannets sørøstre del slik vi hadde håpet. Ingen nye funn ble gjort på denne turen i godværet, men vi fant igjen gamle kjente planter det alltid er hyggelig å treffe. Vi var ni deltagere inklusive lederen.

J. Ingar I. Båtvik.

26. august: Lavtur til Bjørnland, Sarpsborg

4 deltagere møtte frem i fint vær. Bare turlederen var fra Østfold. Området vi besøkte ligger innerst i en stor vik av Vestvannet som oversvømmes regelmessig av flommark og vannstanden følger Glomma fluktasjoner. De nærmeste gårdene på sørsiden av evja heter Bjørnland. Her ligger en av de største flommarksengene i Østfold, men pga lite beitebruk de siste årene dominerer kvass-starr *Carex acuta* vegetasjonen. Det mest interessante karplantefunnet var myrstjerneblom *Stellaria palustris* nesten innerst i evja ved det store sildreberget vi studerte nøye.

Det store nordøstvendte sildreberget har en fin

forekomst av strandhinnelav *Leptogium magnussonii*. Et par sparsomt fertile eksemplarer av arten ble også sett. På slike berg er det ikke uvanlig å finne flere arter i hinnelavslekten *Leptogium*. Her ble imidlertid bare en liten forekomst med blyhinnelav *L. cyanescens* funnet.

Vi forflyttet oss opp til en storsteinet blokkmark helt innerst i evja. Her står bl.a. ett par eldre eiker og en eikestubbe. Helge Gundersen kan rapportere om funn av ruteskorpe *Xylobolus frustulatus* (rødlistet som hensynskrevende) fra eikestubben. På eikene ble dessuten knappenålslaver samlet uten at vi kunne sette navn på dem.

På tilbaketuren gikk vi gjennom blandingsskogen i overkant av det store sildreberget. Vortenål *Chaenotheca chlorella* ble funnet på eikebark og granved i tillegg til vanlige knappenålslaver som hvitringnål *Calicium glaucellum* og rødhodenål *C. salicinum*. På den største eika står en rik forekomst med skorpelaven "vinfleck" *Arthonia vinosa*. Helge Gundersen fant også en fin forekomst med eseløre *Otidea onotica*. Det ble samlet en god del sopp og lav på turen som ennå ikke er bestemt.

Bjørn Petter Løfall

27. august: Myrekskursjon til Kisselbergmosen og Langrasta, Marker

7 tobeinte, samt en slektning av ulven, la turen i fint sensommervær til «Østfolds tak», "Rødenesfjellet" - høydedraget ca 300 m o. h. - mellom Rødenesjøen og Rømskog.

Myrreservatet Kisselbergmosen er en stor ugrøftet myr, som er en ensidig hellende (eksentrisk) nedbørsmyr (ombrogen). Myra er meget godt undersøkt (jfr. Opera Botanica 96; Sommerfeltia 8). Vi så på ulike myrelementer som høljer, dvs. «svartmyr», med løsbunn - periodevis vannfylte (gjøler); mykmatter, fastmatter, tuestrenger; dråg med jordvannsmyr (minerogen myr) og myrtjern (dystroft). Floristisk er slike myrer meget fattige. Torvmoser *Sphagnum* spp.,

selve "byggstenene" i myrortov, ble vist frem. Ulike arter torvmoser veksler om vokseplassene innen meget små avstander. På en liten øy i tjernet SØ i reservatet kunne vi glede oss over at finnmarksporsen *Ledum palustre* fremdeles holdt stand, en sjelden østlig art i Østfold (jfr. Natur i Østfold 16:34; Blyttia 56:25). Granstarr *Carex globularis*, også denne østlig, er vanlig i myrkantene og i fuktig barskog inntil myra. Den svakt kystbundne klokkelynge *Erica tetralix* er også relativt vanlig. Vi så trivielle arter som rund soldogg *Drosera rotundifolia*, smal soldogg *D. anglica*, men vi så ikke dikesoldogg *D. intermedia*. Tranebær vi studerte var stortranebær *Vaccinium oxycoccus* ssp. *oxycoccus*, som skilles fra småtranebær ssp. *microcarpum*, da førstnevnte har tetthårete blomsterstilker. Sivblom *Scheuchzeria palustris* med sin klor-luktende rot ble demonstrert. Vi rastet mens noen heipiplerker som hekker på myra, og 3 steinskvetter «underholdt».

Turen gikk videre til myrreservatet Langrasta/Fossermyr, nord for Kroksund bru over Rødenesjøen. Myra er undersøkt før (Fylkesmannen i Østfold, miljøvernavd., rapp. 1A/2000: 68). Fossermyr er en liten nedbørsmyr med furu og tydelig lagg, dvs. en smal sone med jordvannsmyr mot fastmark, som naturlig drenerer ombrogen myr. Langrasta er en lang smal jordvannsmyr (minerogen) med flere kilder og partier med rik myrvegetasjon, altså en stor kontrast til Kisselbergmosen og Fossermyr. Store felter med myrkongle *Calla palustris* ga oss anledning til å se artens «kongle-frø», som omgis av gjennomsliktig gelé. Kravfulle starrarter som klubbstarr *Carex buxbaumii*, gulstarr *C. flava* og beitestarr *C. serotina*; hybridene gulstarr x beitestarr og den nordlig utbredte strengstarr *C. cordorrhiza* ble notert, foruten sveltull *Trichophorum alpinum*, småpiggeknope *Sparaganium minimum* og myrsauløk *Triglochin palustre*. Taglstarr *Carex appropinquata*, som før er kjent herfra, så vi ikke.

Blant 25 noterte torvmoser *Sphagnum* spp. på Langrasta/Fossermyr kan nevnes blanktorvmose

S. subnitens, som danner ganske faste matter både i intermediaer og rikere vegetasjon. Arten vokser våtere enn for eksempel fastmattetorvmosen vortetorvmose *S. papillosum*. Rikmyrarter var rosetorvmose *S. warnstorffii* og beitetorvmose *S. teres*; sumpskog- og myrkantarer spriketorvmose *S. squarrosum* og krattorvmose *S. centrale*, samt skartorvmose *S. riparium* i svært myke myrkantmatter. Vi studerte forskjeller på stengelblader hos morfologisk nærstående arter som klubbetorvmose *S. angustifolium*, broddtorvmose *S. fallax* og bleiktorvmose *S. flexuosum*. - Øvrige rikmyrmoser var myrstjernemose *Campylium stellatum*, rødmakkemose *Scorpidium revolvens*, stormakkemose *S. scorpidioides*, myrgittermose *Cinclidium stygium*, gullmose *Tomentypnum nitens* og piperensermose *Paludella squarrosa*; og mer kanttilknyttede arter: Saglommemose *Fissidens adiantoides*, bekkevrangmose *Bryum pseudotriquetrum*, stauttjønmmose *Calliergon giganteum* og kjempemose *Pseudobryum cinclidioides*. Blodnøkkemose *Warnstorffia sarmentosa* og messingmose *Loeskyppnum badium*, som er noe mindre krevende, ble og notert. - Lavarten storvrenge *Nephroma arcticum*, på fastmark like vest for selve myra, ble sett "ny" for Marker. - Småpadder *Bufo bufo* og diverse nymetamorfiserte småfrosker *Rana* sp., mest trolig spissnutefrosk *Rana temporaria*, ble notert.

Da flere deltakere skulle betjene en stand på Momarkedet på Mysen for Norsk Botanisk forening og ØBF, fortsatte turlederne, som ble «belønnet» med 2 små myggblomst *Hammarbya paludosa* omgitt av vakker rosetorvmose *Sphagnum warnstorffii* sør i Langrasta.

På en liten ugrøftet furumyr, Evenbymosen ca 150 m o. h., SV for Lintjern, noterte vi en ny lokalitet for finnmarkspors *Ledum palustre* (UTMWGS84 PM 466 128), innen ca 25 m², med god vitalitet (mange fertile skudd avblomstret). En noe større myr like S for var helt utgrøftet.

Kåre Homble & Geir Hardeng

3. september: Fellestur til kystlandskapet på Thorsø

70 forventningsfulle deltagere møtte opp på parkeringsplassen på Langvik for å være med på årets andre fellesarrangement. Arrangør var Østfold Botaniske Forening, Østfold Ornitologiske Forening, Østfold Botaniske Forening og Fredrikstad Soppforening. Været var flott, og vi besøkte den vestlige delen av Thorsøskogen der husmannsplassene Langvik, Brakkebauen, Askedalen og Munken ligger.

Hovedformålet med turen var å presentere naturherlighetene i området på en så interessant og lettfattelig måte som mulig. Vi tok oss derfor tid til å demonstrere mange vanlige arter som også har sine interessante sider. Vi tok oss også tid til å snakke om kulturlandskapet og den interessante historien til husmannsplassene. Opplegget ble meget godt mottatt, og mange henstilte til oss å legge en tilsvarende ekskursjon på den andre siden av Thorsøhalvøya neste år.

Langs stranda på Askedalstangen fant vi fine bestander av tusengylden *Centaurium littorale*, en plante som virkelig lyser opp i strandengene. På fuktig naken jord fant vi blomstrende dverglin *Radiola linoides* og pusleblom *Anagallis minima*. I skogbunnen innefor fant vi gode bestander av knerot *Goodyera repens* som har hatt kronår i Østfold denne sommeren.

Det var lite fugl å se. Både årstiden og den sterke nordavinden får ta ansvaret for det. Likevel fikk vi vist fram et flott fiskeørnrede som lå godt synlig i et hogstfelt.

Alf Berg, leder i Fredrikstad Soppforening, og soppkontrollør Hermod Karlsen demonstrerte mange arter. Den sjeldneste var nok seljepute *Hypocreopsis lichenoides*. Nokså uanselig er den, men lett kjennelig med de brune "fingrene som dekker seljekvisten. Det gjøres stadig nyfunn av denne arten i søndre Østfold. Øvrige arter som ble demonstrert: Traktkantarell *Cantharellus tubaeformis*, Gallerørsopp *Tylopilus felleus*, steinsopp *Boletus edulis*, gul fluesopp *Amanita citrina*, hvit fluesopp *Amanita virosa* og

furustokk-kjuka *Phellinus pini*. Sistnevne er en indikatorart for gammel furuskog. Her fant vi også den vakre furuvintergrønn *Pyrola chlorantha*.

Svein Åstrøm

10. september: Damtur i Onsøy

Leter man på økonomisk kartverk finner man mange dammer av ulike kategorier. Enkelte er gårdsdammer hovedsakelig benyttet som drikkevannskilde for hest og lignende, vanningsdammer, gjerne litt vekk fra selve bebyggelsen, eller parkdammer mest anlagt som forskjønnelse av hage er gårdsmiljø. Dessverre er mange av disse fylt igjen eller drenert ut av ulike årsaker. Her i Østfold fantes det hundrevis av slike dammer, og vi mangler god oversikt over hvor mange som fortsatt finnes. Enkelte dammer er også reetablert i fylket i ny tid. Flere av de igjenværende har vært biologisk undersøkt, men de fleste gjenstår. Mange av dem viser seg å ha interessante forekomster både av planteliv, salamandere og virvelløse dyr. Denne dagen var avsatt til å inventere et lite utvalg dårlig kjente dammer i Fredrikstad-distriktet med hovedvekt på botaniske forekomster. Vi valgte ut tre dammer i Onsøy.

Vårt første besøk var ved Onsøy Golfbane. Her finnes flere nyanlagte dammer i forbindelse med golfbanen, og vi valgte ut den største. Nå plenklippes det gjerne rundt golfbanedammer, og vi var derfor henvist til å gå helt nede i vannkanten for å se på botanikken i og ved dammen. Intet egentlig spennende ble notert eller samlet. Her fantes på bunnen krypsiv *Juncus supinus*, noe dikevasshår *Callitriche stagnalis* ellers mye tjønnaks *Potamogeton natans* og bladverk av flotgras *Sparganium angustifolium*. I kantene rundt fantes myrrapp *Poa palustris*, mannasøtgras *Glyceria fluitans*, flikbrønsle *Bidens tripartita* og myrmaure *Galium palustre*. Det eneste vi fant av busker rundt dammen var noe ørevier *Salix aurita* og en nedklippet istervier

S. pentandra. En kan håpe på mer spennende funn når dammen får flere år på seg og muligheter for vannfuglspredning av vannplanter øker økende. Denne dagen var det for eksempel syv stokkender i dammen.

Vår neste stopp var ved en klassisk lokalitet for sjeldne vannplanter i fylket, Kjennetjernet, som er en av få naturlige dammer på utsiden av Raet. Her fantes tidligere fylkets største bestand av korsandemat *Lemna trisulca* og fine bestander av dvergmaure *Galium trifidum*. I dag er Kjennetjernet et trist syn. Beitedyr går helt ned til dammen og store mengder gjødselavsig påvirker og til dels forgifter tjernet. Bekken som fører ned til tjernet fører med seg store mengder partikler og gjør siktedypet elendig. Vi finnes derfor ikke korsandemat lenger verken i bekken eller i tjernet. I dag er bekken nærmest gjengrodd med brutalvegetasjon av takrør *Phragmites australis*, bringebær *Rubus idaeus*, burot *Artemisia vulgaris*, strandrør *Phalaris arundinacea*, kveke *Elytrigia repens* og åkerdylle *Sonchus arvensis*, altså ikke mye rom for arter som krever en del lys og brukbart siktedyp som korsandemat. Vi fant heller ikke dvergmaure, men denne kan fortsatt finnes her. Vannstanden var uvanlig høy slik at det var vanskelig å komme seg ut til myrområdet der denne mauren vanligvis finnes. I vannkanten så vi brønnkarse *Rorippa palustris*, vasspepper *Polygonum hydropiper*, selsnepe *Cicuta virosa*, myrhatt *Potentilla palustre* og bukkeblad *Menyanthes trifoliata*. Dammens mest spennende funn var enkelte individer nikkebrønsle *Bidens cernua* i vestkanten. Denne er rødlistet som hensynskrevende i Norge, men i Østfold kjenner vi til mange dammer med arten, både den med og den uten kantkroner.

Siste dam var en relativt nyanlagt vanningsdam like nord for Solbrekke gård i Onsøy. Den ligger på en høyde i fattig furuskog iblandet noe bjørk, og er demmet opp i flere retninger for å øke vannmengden. Dammen er relativt grunn og med godt siktedyp. Etter en del regn i det siste sto mye av kantvegetasjonen under

vann. Som undervannsplante opptrådte derfor blåtopp *Molinia caerulea*, paddesiv *Juncus bufonius*, både lys- og knappsiv *J. effusus* og *J. conglomeratus*, mannasøtgras *Glyceria fluitans* og tranebær *Vaccinium oxycoccus*. I jordvollen som dannet en av demningene fantes mye amerikamjølke *Epilobium watsonii* og innsådd timotei *Phleum pratense*. Vi spedte på den trivielle botanikken ved å notere oss øyestikkerartene svart høstlibelle *Sympetrum*

danae, metallvann-nymfe *Lestes sponsa* og vanlig øyestikker *Aeschna juncea*. Dammen har også et godt potensiale for salamandere, men vi observerte ingen.

Kun to personer møtte, inklusive lederen, da turen nok ble holdt vel sent for gode botaniske inventeringer.

J. Ingar I. Båtvik